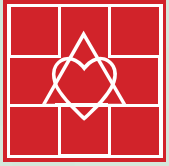


Jaargang 135 • November 2019 • nr 2911



# De Oud-Katholiek

Tijdschrift voor De Oud-Katholieke Kerk van Nederland



## DE MANTEL DER LIEFDE



## INHOUD

### Thema

**4 Verzonkenheid vinden of gewoon in therapie?**  
Marieke Ridder

**8 'Wanneer heb jij voor het laats gebiecht?'**  
Robin Voorn

**11 Inspiratie, motivatie en een doel om voor te leven**  
Walther Burgering

**14 Excuses, waarvoor dan?**  
Robert Frede

### En verder

**3 Column**  
Frans Bossink

**16 Het favoriete kerklied revisited**  
Jan van der Steen

**18 Helpen op 11.000km afstand**  
Michael van den Bergh

**20 Er was eens... Het kazuifel van Sasbout**  
Eric van den Berg

**22 En dan nog dit...**

**23 Service**



Schuld en vergeving zijn van die typisch kerkelijke woorden die voor sommige mensen hun betekenis hebben verloren. Anderen hebben associaties met een aangepaast schuldgevoel of met een misplaatste plicht om alles en iedereen maar te vergeven. De hulpverleners die Marieke Ridder heeft geïnterviewd gebruiken vaak andere woorden: een rooms-katholiek pastoor spreekt met mensen over 'fouten benoemen' en het 'goedmaken', en twee ziekenhuispsychologen helpen patiënten die tijdens of na een ziekenhuisopname psychische klachten ontwikkelen om 'ruimte te geven' aan het leed dat hen is overkomen. Op een andere manier spelen vragen rond schuld en vergeving voor mensen die een gevangenisstraf uitzitten. Rooms-katholiek diaken Walther Burgering vertelt hoe hij als justitiepastor een vertrouwensband opbouwde met gedetineerden en hoe bij hen berouw ontstond. Hoewel biechten in de Oud-Katholieke Kerk minder gangbaar is dan in de Rooms-Katholieke Kerk, laat pastoor Robin Voorn de waarde zien van het Sacrament van Verzoening.

Nooit hadden we verwacht dat we zoveel reacties zouden krijgen op onze oproep (in nummer 3 van dit jaar) ons te laten weten wat jullie favoriete kerklied is. Nadat Michael van den Bergh zijn bijdrage voor nummer 4 had afgerond, bleven de reacties nog binnenkomen: kerkliederen leven! Daarom zetten we in dit nummer onder leiding van Jan van der Steen de lofzang voort.

Ten slotte worden in dit nummer twee verre geloofsgenoten – de een ver terug in de tijd, de ander ver weg van Nederland – dichterbij gebracht: een diaconaal project op de Filippijnen krijgt in onze Eindhovense parochie een gezicht in de persoon van een van de priesterstudenten en de eerste apostolisch vicaris van de Hollandse Zending, Sasbout Vosmeer (1548-1614), 'komt tot leven' in diens kazuifel, die Richard de Beer vier eeuwen later in Amersfoort ontdekte.

## COLUMN



## Goedspreken

Ik heb de paradijs tuin gevonden. Tijdens een retraite in een Belgisch klooster. Grazige weiden met vette koeien. Overhuifde lanen waar uit de knoestige oude takken jonge twijgen omhoogschieten. Bloemen. En een klein bos met labryntachtige paden, die je altijd weer naar een open plek voeren. Elke wandeling een meditatie.

In de schaduw van een grote beuk staat een robuust kruis, gemaakt van spoorbielden. Ik heb er die week vaak tegenaan geleund of er van een afstandje naar gekeken. Overdenkend wat mijzelf zwaar valt, of wat anderen mee moeten zeulen. 'Ik ben toch niet op een doodlopende weg?' Bij zonsopgang schijnt er licht op dat kruis te vallen. Om dat te zien moet je vroeg opstaan, en dat ligt me niet zo. Dus ik moet het hebben van het geloof dat anderen het gezien hebben.

En soms zégt iemand het ook gewoon tegen je. Zoals die vrouw die ik bezocht in het ziekenhuis. Ik luisterde en zag hoe ze al vertellend tot zichzelf aan het komen was. En ineens zegt ze tegen me: 'Jij hebt heel veel liefde in je.' Ik werd verlegen en ontroerd om wat ze me gaf. Op een ochtend in die week leidde de voorganger de viering in met de uitnodiging: 'Weest blij zondaars!' Ik voelde een brede grijns over mijn gezicht trekken. Dát is het, dacht ik. Dat kruis en mijn geworstel, dat blijft. Maar er wordt nog meer 'gezien, en onverwacht ben ik opnieuw geboren en getogen.'

Zoals in dat prachtige gedicht van Arjen Sevenster (1946-2019):

Er was een nieuwe meester in de klas,  
hij vroeg mij naast zijn stoel te staan.  
Ik volgde met mijn blik zijn blik, die las  
waar ik mijn best op had gedaan.

En overal, waar ik mij had vergist,  
heeft hij het goede woord geschreven:  
'Ik weet,' zei hij, 'dat je het wist,  
maar het even was vergeten.'

Ik keerde terug naar waar ik zat,  
vervuld van wat mij was gebeurd.  
Zo breed als het licht dat viel

door het openstaande raam,  
zo was mijn hart, zo was mijn ziel  
de nieuwe meester toegedaan.

Frans Bossink



Hoe twee psychologen en een priester mensen met leed bijstaan

# Verzonkenheid vinden of gewoon in therapie?

'Als mensen vaker zouden biechten, hoefden ze niet naar de psycholoog te gaan.' Te kort door de bocht natuurlijk, deze vaak gehoorde uitspraak. Alsof psychische problemen alleen over schuld gaan en alsof biechten hetzelfde is als een goed pastoraal gesprek. Hoe denken twee psychologen uit het Tergooiziekenhuis, waar ik als geestelijk verzorger werk - en een rooms-katholieke pastoor - die van de 'andere Vituskerk' in Hilversum - over loslaten, vergeving en verzoening?

**Marieke Ridder**



Hanneke van Aalderen-Wichers



Mijke de Boer



Jules Dresmé

Klinisch-psycholoog Mijke de Boer en GZ-psycholoog Hanneke van Aalderen-Wichers hebben zich goed voorbereid en zelfs wat aantekeningen gemaakt voordat ik hen interview. Vergeving blijkt een onderwerp waarover ze vakmatig nooit spreken, maar dat wel raakt aan hun praktijk. In hun lichte werkkamers begeleiden zij patiënten van het ziekenhuis die tijdens of na een opname psychische klachten ontwikkelen als gevolg van gezondheidsproblemen.

**Toerekenen en loslaten**

Een christelijke psychologenpraktijk noemt op zijn website vier verwerkingsfasen van vergeving: toerekenen, loslaten, vergeven en verzoenen. Zijn

dit in de psychologie bekende fasen of zijn het eerder christelijke begrippen? De Boer: "Wij werken niet met deze termen. We werken eerder met de bekende rouwfasen, waarvan de volgorde trouwens niet vast staat: boosheid, verdriet, ontkenning, aanvaarding." Met het begrip 'toerekenen' kunnen de psychologen wel uit de voeten. Van Aalderen: "We interpreteren dit als ruimte geven aan het leed dat je overkomen is. Onrecht mag gezien en erkend worden en de pijn doorleefd. Dan kun je verder komen." De Boer: "Moeilijke jeugdervaringen kunnen worden gebatelliseerd. Het omgekeerde gebeurt overigens ook, dat mensen blijven hangen in hun bitterheid. Dan kan het helpen te gaan zien dat bijvoorbeeld

ouders wel hun best hebben gedaan. Dat er een breder perspectief is en dat zij evengoed tekortgeschoten kunnen zijn."

Met het begrip 'loslaten' hebben beide collega's moeite: de wond kan sluiten, maar het litteken blijft. Van Aalderen: "Als je eenmaal beseft dat de feiten zijn zoals ze zijn, moet je rouwen en het verlies een plek geven." De Boer: "Vaak ontwikkelen mensen een 'schema': een wijze van omgaan met situaties. Je verleden vormt je, maar omdat je na therapie andere perspectieven krijgt, word je er minder negatief door beïnvloed. Het helpt als je minder woede voelt en het pijnlijke rustiger kunt

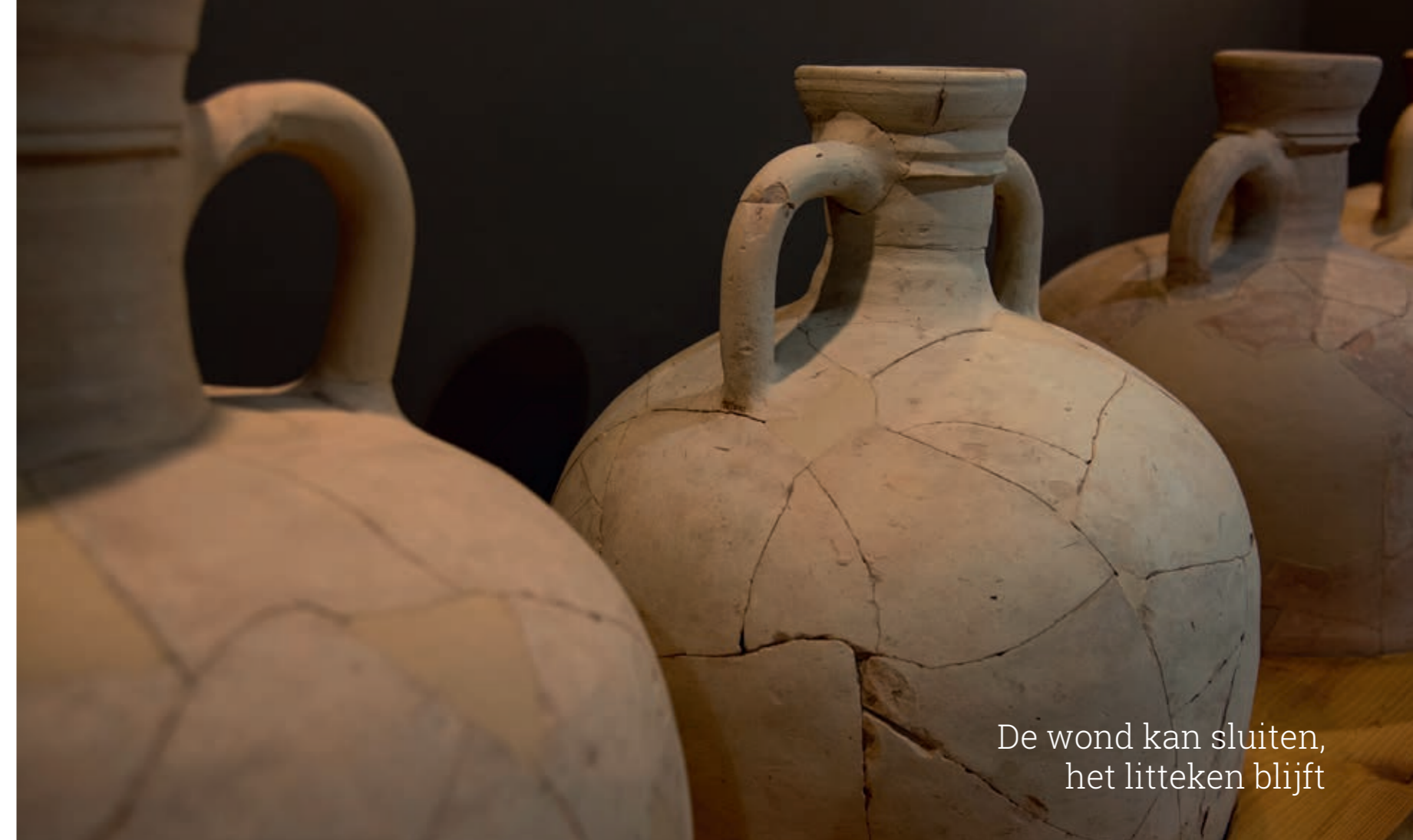
aanschouwen. Ook tegen lichamelijke spanningen en klachten."

**Vergeven en erkenning**

Vergeven is geen woord dat De Boer en Van Aalderen tijdens therapie snel zullen inbrengen. Wel proberen zij te waken voor de neiging te snel 'het is vergeven en vergeten' te zeggen, zonder dat de pijn voldoende aandacht heeft gehad. Persoonlijk hecht Van Aalderen, als protestant, wel aan vergeving. In haar therapie heeft het begrip echter geen plaats: daar beoogt zij aan het emotionele lijden recht te doen. Vergeving en verzoening kunnen

plaatsvinden. Maar het belangrijkste werk wordt eerder, in de toerekeningsfase, gedaan. Daar ligt haar primaire taak.

Er is weinig belangrijker dan erkenning, volgens de psychologen. In het ziekenhuis worden soms fouten gemaakt. Wanneer dit leed wordt erkend, kan er iets voelbaar zijn wat je 'vergeving' kunt noemen, ook al wordt dat niet expliciet gemaakt. Van een onbedoeld kwetsend overgekomen opmerking, een medische fout is het belangrijk dat ze gezien en erkend worden. Van Aalderen: "Het wantrouwen verdwijnt dan. Bijzonder is trouwens, dat erkenning niet altijd hoeft te komen van de-



De wond kan sluiten,  
het litteken blijft



gene die tekortschoot. Dat kan ook niet altijd, bijvoorbeeld wanneer iemand is overleden. Maar ook de erkenning van bijvoorbeeld een psycholoog helpt om iets achter je te laten en rust te vinden in jezelf.” De Boer: “Wij werken doorgaans met een individu. Op wat er in de relaties met anderen gebeurt, hebben we niet altijd invloed. Vergeving is lang niet altijd mogelijk. En toch blijkt therapie vaak voldoende om verder te kunnen.”

De Boer denkt bij vergeving ook aan zelfacceptatie: “Kun je naar jezelf kijken met al het goede dat je hebt en met je tekortkomingen? Mag je voelen wat je voelt en kun je zelfcompassie hebben? Je zou het een vorm van zelfvergeving kunnen noemen. Schuld is voor ons één van de thema’s die in therapie voorbij komen. Mag je af en toe een fout maken? Soms blijven mensen zichzelf straffen omdat zij zichzelf niet accepteren.” Van Aalderen: “Genadig zijn naar jezelf. Als je dat kunt, kun je het ook makkelijker zijn voor anderen.”

Moreel geladen begrippen hertalen  
Voor de rooms-katholieke pastoor Jules Dresmé speelt vergeving een belangrijkere rol dan voor de psychologen. Toch blijken de verschillen minder groot dan gedacht. Dresmé is pastoor van tien kerklocaties in de wijde omtrek van Hilversum. Hij is door zijn uitstraling en makkelijke manier van spreken een mediagenieke priester, altijd mét boordje als permanente verwijzing naar kerk en geloof. De grote rooms-katholieke Sint-Vitus staat bekend als klassiek, maar Dresmé’s uitspraken over schuld, zonde en vergeving zijn dat niet. Het blijkt een bewuste keuze. Wekelijks neemt hij de biecht af om gelovigen ook sacramenteel te verzoenen. Steeds zoekt hij naar de menselijke behoefte achter de vragen van mensen binnen en buiten de kerk. Hij probeert klassieke, moreel geladen begrippen te vermijden door te hertalen. “Ik zie veel zoekende mensen”, aldus Dresmé. “Ik merk dat het als ik over ‘gelooven’ of over ‘God’ begin, vaak snel klaar is. Laten we ook woorden als schuld, vergeving en boete niet te veel gebruiken.” Met nadruk: “Dat kan simpeler! Laten we kijken naar

wat we ermee bedoelen en proberen een brug te slaan naar mensen van nu, voor wie die woorden betekenisloos zijn geworden.” Dresmé spreekt liever over ‘fouten’ en ‘benoemen’ en ‘goedmaken’ dan over ‘zonde’, ‘belijden’ en ‘vergeving’. “Zonde is voor mij als een gebroken kostbare vaas: ‘dat is zonde.’ Zonde is wat iets kapot, gebroken is en erger dan ‘jammer.’ Die gebrokenheid kun in je in jezelf aantreffen, in je relatie tot anderen, tot de samenleving maar ook tot de schepping.”

#### Barmhartigheidspakket

Dresmé heeft het niet over ‘toerekenen, loslaten, vergeven en verzoenen’ maar over een ‘barmhartigheidspakket’. De opeenvolgende stappen daarbij zijn: ‘onder ogen zien, rechtvaardiging, vergeving en genoegdoening.’ Onder ogen zien en rechtvaardiging lijken op wat voor de ziekenhuispsychologen valt onder ‘toerekening’. Het gaat om het scherp krijgen van jouw en andermans aandeel. Dresmé zegt daarover: “Door de feiten onder ogen te zien en de schuld te delen, ontlast je de ander. Je ontslaat de ander van een deel en je neemt een deel zelf op je. Dat is lastig! Vergeven is een volgende stap waarvoor je een ander nodig hebt, tegen wie je het nu of later kunt zeggen. Als je geen blijvende last meer van het gebeurde ervaart, heb je de grondhouding van vergeven. Zo niet, dan blijf je in het verwijt. Dat is dagwerk, waarmee je bezig blijft. Wanneer je echt hebt vergeven, voel je niet meer de neiging erop terug te komen. Maar: vergeten zul je het nooit.”

#### MH17

Onvermijdelijk komen we over de MH17-ramp te spreken. De gemeente Hilversum verloor vijftien inwoners. Dresmé heeft na de aanslag zijn kerk opengesteld als in memoriamplek. Duizenden kwamen. Via hulpverleners bood hij de nabestaanden, geen van allen rooms-katholiek, een gesprek aan. Iedereen zei ‘ja’. Over God ging het niet, wel over hun verlies. Het was het begin van intensieve betrokkenheid. Dresmé is bij de jaarlijkse herdenkingen aanwezig. Hij is betrokken geweest bij de



## 'Zonde is als een gebroken kostbare vaas'.

totstandkoming van het Hilversumse herdenkingsmonument, bestaande uit bronzen zonnebloemen. Daar en elders bloeien elk jaar zonnebloemen, uit het zaad van de Oekraïense zonnebloemen.

De Hilversumse priester ziet de beleving van het leed veranderen, zonder dat het ooit voorbij gaat. “Het is al heel wat dat mensen weer enigszins verder kunnen leven. Een staat van ‘verzonkenheid’ bereiken.” Hij ziet dat voor mensen die iets is aangedaan, genoegdoening belangrijk is. Genoegdoening zet iets recht. Maar dat is extreem moeilijk bij MH17. “Je kinderen zijn vermoord door een raket. Dat is onvoorstelbaar! Na vijf jaar zijn nu de namen van de ouders bekend en gaat het over processen en straf.” Maar hoe? Jules Dresmé vraagt hun dat wel eens: “Ze in een vliegtuig zetten en neerschieten? Dan weten ze wat het is en hun familieleden ook. Oog om oog! Maar welke straf is genoegdoening voor hun pijn? Die is er niet. Ik geloof dat het juridische traject hen niet gaat helpen. Wat helpt, is dat het verlies zodanig verzonken raakt dat zij door de ergste schade zijn heengegaan. Het laait weer op bij bijvoorbeeld een herdenking. De pus die nog in de wond zit, komt er uit. Je kunt dat reiniging noemen, of zelfverzoening. Maar als het verzonken is – en daar kunnen psychologen bij helpen – is de ergste pijn daarna eerder weg. De rechtszaken maken dat we het er steeds weer over gaan hebben. Ik ben daar bezorgd over. Ik hoop dat de nabestaanden zich er niet meer door van de wijs te laten brengen. Want het levert toch niets op.”

Zouden mensen ooit ouders van MH17 kunnen vergeven? Dresmé: “Nee, want die gasten ontkennen! Dat gaat niet werken. Genoegdoening en vergeving: daar kom je bij iets als MH17 niet aan toe. Je mag al heel blij zijn wanneer na zo’n groot verlies je leven weer door kan gaan. Dat is het meeste.” ■



De biechtpraktijk in de Oud-Katholieke Kerk

# ‘Wanneer heb jij voor het laatst gebiecht?’

Het simpele antwoord op de vraag of er in de Oud-Katholieke Kerk een biechtpraktijk is, luidt: ja, die is er. Toch wordt deze vraag vaak gesteld, als ik groepen mensen rondleid door onze kerk bijvoorbeeld. Maar ook van parochianen in diverse parochies hoor ik regelmatig opmerkingen als: ‘Biechten, daar doen wij niet aan, toch?’

Wat is biechten eigenlijk? Biechten op zichzelf beschrijft alleen de handeling van het belijden van zonden bij een priester, maar is op zichzelf geen sacrament. Onze kerk spreekt van het Sacrament van Verzoening: het sacrament waarin we vergeving krijgen voor onze fouten. Dit sacrament kent drie onderdelen:

1. Een gelovige heeft berouw over een daad die wordt aangemerkt als een ‘zonde’,
2. De begane zonde wordt voor een priester beleiden en
3. Op het gebed van de priester wordt de gelovige van zijn of haar zonden ontslagen.

Het vieren van dit sacrament staat niet op zichzelf. Allereerst hangt de biecht samen met de doop. De doop is het sacrament van de vergeving van zonden bij uitstek. De doop is de opname van volwassenen en kinderen in de gemeenschap van de kerk, maar in de doop worden ook de zonden van de dopeling vergeven. Dat lijkt logischer bij volwassenen dan bij zuigelingen. Wat kunnen pasgeboren kinderen immers al fout gedaan hebben? Daar komt de gedachte van de erfzonde om de hoek kijken. Doordat de mens (gezien in de personen van Adam en Eva, de eerste mensen) is afgedwaald van Gods bedoelingen, is de mens zondig geworden. Een merkteken dat volgens de theologie van geslacht op geslacht doorgegeven wordt, geërfd

wordt. Je zou kunnen zeggen dat de mens besmet is geraakt met de mogelijkheid tot het doen van kwaad. Die ‘besmetting’, die allereerste zonde, wordt in de doop vergeven.

Het andere sacrament waar de Verzoening nauw mee samenhangt is de Eucharistie. In de Eucharistie vieren we het leven als gedoopte christenen en de aanwezigheid van de verrezen Heer in ons midden. Elke eucharistieviering (behalve die op paasmorgen) begint met een schuldbelijdenis. Voor we gaan vieren stellen we onszelf de vraag waar we in ons leven tekort zijn geschoten. Wij vragen God om vergeving in een algemene schuldbelijdenis, waarna de priester een algemene absolute (vergeving) uitspreekt.

## ‘Wij maken soms heel stomme fouten’

Als we in de doop én in elke eucharistieviering al de vergeving van zonden ontvangen, waarom dan nog een apart sacrament voor vergeving? Daar valt een goede historisch-liturgische verklaring voor te geven, maar ik vind hier een pastorale verklaring meer op z’n plaats. Soms maken wij mensen gewoon heel stomme fouten, fouten die zo ernstig

kunnen zijn of die we als dusdanig ernstig kunnen beleven, dat we niet meer goed weten hoe we verder moeten. Berouw en schuldgevoel kunnen dan van binnen blijven malen. Soms is het voldoende om excuses aan te bieden, als mensen het slachtoffer zijn geworden van onze fouten. Dat is niet altijd het geval. Dan is het goed om de Verzoening te kunnen vieren. In een goed gesprek met een priester krijgen we de kans om te vertellen (‘belijden’) wat onze fout(en) zijn geweest en hoe we ons daaronder voelen. De kracht van het sacrament zit hem dan in de bijzondere en persoonlijke aandacht, die er niet is bij bijvoorbeeld de schuldbelijdenis in de eucharistieviering. Je kunt het zien als een sterkere of zwaardere maatregel, voor een ernstiger probleem.

Nog een andere reden om te willen biechten is dat je na een proces van zelfreflectie een kant van jezelf kunt ontdekken waar je moeite mee hebt. Je kwetst bijvoorbeeld veel mensen vanwege je ongeduld. Of negeer je met de straatkrantverkoper wellicht ook Jezus zelf? Ook voor deze gevoelens kan het vieren van de Verzoening heilzaam zijn. Nog mooier is het als het de biecht dan niet alleen het afsluiten van het oude is, maar ook het begin van een nieuwe weg.

Nee, biechten komt niet vaak voor in onze kerk. Als we een enquête zouden houden, zou het mij verbazen als zou blijken dat meer dan tien procent van de

oud-katholieken wel eens gebiecht heeft. Zelf heb ik nadat ik de priesterwijding ontving hooguit vijf keer het sacrament bediend of gevierd. Het merendeel van de mensen aan wie ik het sacrament bediende, was niet oud-katholiek.

Of het sacrament nu wel of niet vaak gevierd wordt, doet er eigenlijk niet toe. Doordat het er is, is er een constante herinnering (net als in Doop en Eucharistie) dat onze God bovenal een God van vergeving is.

Er zullen altijd mensen zijn voor wie de biecht een vervelende bijmaak heeft en mensen voor wie de biecht als balsem voor de ziel is. Behalve een herinnering aan Gods vergeving kan het sacrament ook een uitdaging zijn, doordat je jezelf afvraagt of je vergeving nodig hebt. Maak ik wel eens zulke grote fouten? Blijf ik me wel eens ergens zo schuldig over voelen, dat ik behoefte heb aan iemand anders die tegen mij zegt dat God me vergeeft? Ook in die zin kan de Verzoening een heilzame pastorale werking hebben. Wij mensen zijn niet perfect, maar als we spijt hebben van onze fouten, dan is God de Barmhartige die ons vergeeft. ■

## Biechtspiegel

- Wat in mijn leven zou ik, als het kon, voor God verborgen houden?
- Wat houdt mij tegen om onbekommerd te bidden?
- Wat biecht ik liever op bij een priester dan bij een goede vriend(in)?
- In hoeverre heb ik geduld met mijzelf?
- Waarvoor schaam ik mij het meest?
- Wat had ik kunnen en moeten doen, maar heb ik toch nagelaten?
- Luister ik oprecht naar de ander?
- Met welke woorden of gebaren heb ik mijn naasten bedoeld of onbedoeld pijn gedaan?
- Durf ik sorry te zeggen?
- Heb ik het beste met iedereen voor?





Daders, maar ook slachtoffers van een misdrijf, vinden vergeving, verzoening en vergeten wellicht belangrijk, maar tevens o zo moeilijk. Je moet ermee zien te dealen.

**Walther Burgering**

Ex-gedetineerden en vergeving: een moeizaam koppel

# Inspiratie, motivatie en een doel om voor te leven

Projecten rondom herstelbemiddeling zijn moeizaam opererende processen. Uiteindelijk gaat het namelijk om mensen. En mensen zijn verschillend gevormd. Processen van opnieuw beginnen, vergeven, verzoenen en herstel zijn dus niet standaard, maar afhankelijk van de inbreng van daders én slachtoffers, en de wisselwerking tussen hen. Dus zijn ze iedere keer anders.

En vergeten? Hoe kun je een delict, dat grondig ingrijpt in je leven, vergeten? Iets wat zowel voor het slachtoffer als voor de dader kan gelden. Na het delict leef je een ander leven. Datgene wat is gebeurd, wordt niet meer weggepoetst. Je moet ermee zien te *dealen*. Met de emoties, de onzekerheid, de heftigheid van datgene in jezelf dat is kapotgemaakt. Delicten snijden diep in de ziel.

**Justitiepastor in hart en nieren**

Vijftien jaar heb ik – vanuit de rooms-katholieke kerk - het prachtige werk van justitiepastor mogen doen. Vaak vroegen mensen mij of het geen zwaar werk was. Zoveel verhalen van mensen die voor verschillende delicten waren veroordeeld en vastgezet? Zoveel 'slechte mensen' bij elkaar in een deprimerende betonnen omgeving met tralies en dichte zwaar metalen deuren... ?

Ja, zwaar was het soms wel, maar het mooie aan pastoraat binnen de muren van een penitentiaire inrichting is dat je je niet hoeft te verhouden tot

de delicten, maar tot de mensen die deze delicten hebben gepleegd. Met hen ga je aan de slag om nieuwe zin te vinden in hun leven, opdat recidive voorkomen kan worden. Hoe langer ik met delinquenten werkte, hoe dieper mijn overtuiging werd dat 'slechte mensen' niet bestaan. "Alles draait om inspiratie, motivatie en een doel om voor te leven."

Heb je als pastor dan niets te maken met de slachtoffers? Nee. In eerste instantie komen die niet in beeld, maar er zijn begeleidingsprocessen van gedetineerden geweest, waarin ik als pastor op de stoel van het slachtoffer ging zitten om de dader te confronteren met de *impact* van zijn delict. Dan komt het slachtoffer van een delict<sup>1</sup> heel duidelijk in beeld. Vanuit het vertrouwen dat ik als pastor heb verworven bij een gedetineerde, kan ik meer zeggen, meer inbrengen en meer 'binnenkomen' dan menig andere hulpverlener.

**Vertrouwen is van levensbelang**

Uiteindelijk is dit vertrouwen letterlijk van levensbelang, wil je resultaat bereiken en wezenlijke verandering bewerkstelligen bij een gedetineerde. Daarom is de vertrouwensfunctie van geestelijk verzorgers ook vastgelegd in de wet. Geestelijk verzorgers bij Justitie hebben ambtsgeheim en kunnen zich beroepen op hun verschoningsrecht als ze voor het gerecht worden gedaagd.

Voor gedetineerden is dit wezenlijk, omdat ze alles, maar dan ook echt alles, kunnen vertellen aan de pastor in de wetenschap dat er niets kan en mag worden doorverteld. In een omgeving gedomineerd door justitie, waar normaal gesproken ook vertrouwelijk gedeelde zaken in het dossier worden opgeslagen, is voor gedetineerden geestelijke verzorging een vluchtheuvel en een pleisterplaats. Het enige stukje binnen de penitentiaire inrichting waar de controle ietwat wordt vrijgelaten, waar ruimte is voor menselijkheid, authentieke aandacht en een veilig gevoel, ruimte voor gedachten en gevoelens die – bij uiten of delen - niet direct afgestraft worden in het kader van beheersing en veiligheid in de inrichting.

Mijn ervaring als rooms-katholiek geestelijk verzorger is dat een gedetineerde, als hij binnen die vertrouwelijkheid zijn hart kan luchten over bijvoorbeeld agressieve ideeën die hij in zijn cel ontwikkelt, tegenover zichzelf of tegenover anderen, door ons professioneel luisterende en vertrouwensvolle oor tot rust komt en ervan afziet deze ideeën uit te voeren. Hiertegenover staat

Ik spreek hier in de mannelijke vorm, omdat ik niet met vrouwen in detentie gewerkt heb. Die verblijven in aparte penitentiaire inrichtingen. De verhouding mannen – vrouwen binnen de muren is momenteel 13:1 (22.500: 3000). Voor precieze jaarcijfers zie de overheidssite [www.dji.nl/overdji/organisatiestructuur](http://www.dji.nl/overdji/organisatiestructuur).



regelmatig de angst van personeelsleden voor onveilige situaties en agressie, waardoor men repressief ingrijpt en (nog) meer schade aan deze mens berokkent. Vanuit hun positie logisch en inherent aan het systeem, voor de persoon een bevestiging dat hij er niet toe doet en derhalve nooit zal veranderen.

Onder de ogen van de Allerhoogste  
Voor pastores is het ambtsgeheim wezenlijk, omdat ze daardoor hun werk als geestelijk begeleider goed kunnen doen en dicht bij de échte drijfveren en zielenroerselen van de dader kunnen uitkomen. Daar, in de kwetsbare, oermenselijke en complexe binnenkant van de mens, gebeurt het. Daar gist het en worden oude zaken aan nieuwe gekoppeld. Daar ontwikkelt zich de verharding en de haat. Maar daar start ook de wroeging of het berouw. In die binnenkant heeft de ware *metanoia* (berouw, red.) plaats.

Gesprekken van pastor en delinquent onder de waakzame, liefdevolle en barmhartige ogen van de Allerhoogste gaan niet alleen over de buitenkant van de mens, over zijn acties en zijn daden, maar raken zijn mens-zijn: hoe hij is geworden, hoe hij is en hoe hij is bedoeld door Zijn Schepper. Die motivatie zit niet in een resocialiseringsprogramma van de overheid. Die kwetsbaarheid kan alleen bij de geestelijk verzorger besproken en geduid worden. Dat ook hij ertoe doet, kan alleen van God komen en (mede) aangedragen worden door de pastor. “Alles draait om inspiratie, motivatie en een doel om voor te leven.”

Obstakels op de weg van verandering  
De pastor moet hard werken met de man tegenover hem die openingen naar verandering geeft in een vertrouwelijk gesprek met hem. Als een gedetineerde zegt dat hij zijn leven anders wil vormgeven, opnieuw wil beginnen en stoppen met criminaliteit, betekent dit nog niet dat hij ook anders kán. Een delict komt namelijk nooit alleen. Opvoeding, sociaal milieu, genen, succes- of

faalervaringen, scholing, misbruik, geschonden vertrouwen (ook door geestelijken) en terugvalen op familie of zogenaamde vrienden ... het kunnen allemaal obstakels zijn op de weg tot verandering. Heel vaak is het een kluwen van oorzaken waarom iemand crimineel gedrag vertoont. De mensen met wie wij als pastores kunnen werken, zijn zij die teruggebracht willen worden op het spoor van de goede mens die zij in wezen zijn. Zoals zijn Schepper hem heeft bedoeld.

Maar misdadig gedrag afleren is geen sinecure. Het zit vaak diep verankerd in alles wat iemand denkt te zijn. Een gesprek met een geestelijk verzorger in de gevangenis is vaak een eerste stap om überhaupt na te denken over wat de zin en de waarde van je leven is (geweest). Regelmatige reflectie over het eigen leven is meestal niet de vrijetijdsbesteding nummer één van de gemiddelde misdadiger. Zijn leven buiten is jachtig, onrustig, in de overlevingsstand, soms opgejaagd, gáán voor het grote geld of de hoogste (criminele) macht, je verschuilen na een gepleegd delict, altijd achterom kijkend of iemand je niet in de rug aanvalt of dat politie opeens opduikt waar je deze niet nodig hebt. Nee, voor nadenken over de vraag wat je met je leven wilt, laat staan voor wat God met jouw leven voorheeft, is daar geen tijd of aandacht. Tijdens detentie kunnen die soms wél worden gevonden, zeker in de tijd die je met een geestelijk verzorger kunt doorbrengen. Even stilstaan en bezinnen.

Begeleiding bij terugkeer in de samenleving  
Als justitiepastor ben ik me binnen de muren al heel snel bewust geworden van het feit dat het échte werk pas na vrijlating moet gebeuren. Een ogenschijnlijke verandering tijdens detentietijd hoeft geen bestendiging te vinden na de invrijheidstelling. Vele gevaren, verleidingen en afhankelijkheidssystemen liggen op de loer. Nazorg en begeleiding op het gebied van terugkeren in de samenleving zijn dus van wezenlijk belang.

## Misdadig gedrag afleren is geen sinecure.

Zo ben ik actief geweest in de nazorg bij stichting Exodus, die ex-gedetineerden in huizen en met vrijwilligers begeleidt middels de sleutels wonen, werken, relaties en zingeving. Maar ook heb ik aan de wieg mogen staan van Kerken met Stip, gastvrije geloofsgemeenschappen voor ex-gedetineerde mannen en vrouwen. Nu ben ik sinds enkele jaren voorzitter van de Stichting BAKboord Den Haag (en wijde omstreken), werkbemiddeling voor ex-gedetineerden: om ze aan een betaalde baan te helpen. En daarmee aan een zingevende invulling van hun leven. Een seculiere stichting, maar vormgegeven op basis van de verschillende christelijke uitgangspunten zoals boven beschreven: menselijke waardigheid, solidariteit, vertrouwen, liefde, hoop en altijd een tweede kans. Volgens het adagium: “Alles draait om inspiratie, motivatie en een doel om voor te leven.”

Betaald werk is zingevend  
Werkgevers hebben verschillende motieven om ex-gedetineerden als werknemers aan te nemen. Eén belangrijk punt is dat zij beseffen dat vergeven te maken heeft met: een nieuw begin maken. Werk, betaald werk, en een goede motivatie doen de rest. De werkgevers die onze deelnemers bij hen plaatsen, hebben geen directe relatie tot het delict of tot de ex-gedetineerde deelnemer. Dat maakt het voor hen makkelijker om een nieuw begin aan te bieden. Net zoals de geestelijk verzorgers in de penitentiaire inrichting richten zij zich op de mens en niet op het delict. Stichting BAKboord Den Haag zorgt ervoor dat de juiste deelnemer op de juiste werkplek komt.



Uiteindelijk is betaald werk voor ex-gedetineerde mannen en vrouwen zingevend en recidivevoorkomend. Het geeft zelfvertrouwen, zelfwaarde en je kunt je ontwikkelen door middel van je werkzaamheden. Daarnaast leer je collega's kennen en wordt je sociale netwerk dus anders dan voorheen, waardoor je gesterkt wordt om de goede richting op te blijven bewegen.

Slechte mensen bestaan niet. Wat kerken en pastores kunnen doen, is mensen die een misstap hebben begaan ondersteunen en begeleiden op weg naar een andere, een goede, richting. Daarvoor hoeven zij niet te geloven, wij wel. Omdat we denken te weten wat God met een mensenleven wil én omdat in navolging van Zijn voorbeeld wij mensen een tweede kans mogen geven. Met als doel: te worden wie zij in wezen (mogen) zijn in Zijn ogen. Als Stichting BAKboord Den Haag geven wij daaraan – met meer dan twintig vrijwilligers en twee professionals - handen en voeten. Omdat we denken dat alles om inspiratie, motivatie en een doel om voor te leven draait. ■

Walther Burgering (1959) is diaken in twee rooms-katholieke parochies in het Westland. Daarnaast werkt hij als studentepastor in Leiden. Hij is actief op sociale media en schrijft wekelijks een blog over ontmoetingen die hij heeft met mensen en de gedachten die deze bij hem oproepen. Zijn eerste 26 Blogs heeft hij vorig jaar gebundeld in 'BLOGISCH, ontmoetingen die ergens toe leiden'. Zijn blogs zijn te vinden op [www.pastorwaltherburgering.nl](http://www.pastorwaltherburgering.nl).

Zie: [www.exodus.nl](http://www.exodus.nl)

Zie: [www.stichtingbakboord.nl](http://www.stichtingbakboord.nl)



Op 1 juli is in het Amsterdamse Oosterpark Ketu Koti Dei gevierd, de dag waarop in 1863 in Suriname en de West de slavernij werd afgeschaft. Burgemeester Femke Halsema vindt dat de hoofdstad met een spijtbetui- ging moet komen. Robert Frede vindt dat kwestieus.

**Robert Frede**

# Excuses? Waarvoor dan?

Nederland hoorde bij de laatste landen die de stap durfden te zetten om de slavernij af te schaffen. Voor het zo ver was werden er felle debatten gevoerd, maar uiteindelijk wonnen de pleitbezorgers van de slaven de strijd. Niet onbelangrijk bij die beslissing was dat de slavernij onvoldoende “opleverde”. De plantages waren nooit zo winstgevend geweest als men graag had gezien.

Vlak na de herdenking kondigde burgemeester Femke Halsema aan dat er een grondig historisch onderzoek naar de rol van de stad Amsterdam in het slavernijverleden zou komen en dat er aan het einde van dat onderzoek excuses namens de gemeente Amsterdam zouden worden gemaakt.

Mijn mond viel open. Excuses? Waarvoor dan? En aan wie en met welk resultaat? Ik krijg er geen goed gevoel bij. Eerder het tegendeel. Ik vind het een uitvloeisel van wat ook wel de “sorry-cultuur” van dit land wordt genoemd.

Dingen zijn niet goed gegaan. Soms duurt het vele jaren en actiegroepen voordat dat erkend kan

worden. Tenslotte komt er een hoge functionaris – liefst de koning – die namens het volk excuses aanbiedt en gaan we over tot de orde van de dag. Betaald te worden hoeft er meestal niets meer, want de werkelijke, feitelijke slachtoffers zijn in overgrote meerderheid al lang overleden. Ook wordt een genoegdoening in financiële zin in de aanloop tot de spijtbetui- ging vaak uitdrukkelijk uitgesloten.

Maar “wij” hebben het onrecht erkend en kunnen nu met een schone lei verder. Zo lijkt het. Maar leven met – historische – schuld is pijnlijk en ook ingewikkeld. Dat wil niemand, ook wij Nederlanders niet.

Nederland heeft een rijk koloniaal verleden. Ooit bestuurde de Republiek delen van Zuid-Amerika, het huidige Indonesië en stukken langs de Afrikaanse kust. Zuid-Afrika werd bevolkt door immigranten vanuit Nederland, iets waarvan het Afrikaans een sterke getuige is. En wat waren we in Nederland trots op dit verleden en de strijd die we geleverd hebben om dat alles mogelijk te maken.



Nationaal Monument Slavernijverleden, Oosterpark, Amsterdam.

Zowel met de andere koloniale machten was er gevochten als ook uiteraard met de inheemse volken. In Wilhelmina’s werkkamer op paleis Het Loo hing een levensgroot portret van president Kruger, waar zij vanaf haar bureau op uitkeek. Hij was haar held. Ook de krijgsheren in Nederlands-Indië, zoals gouverneur-generaal Van Heutsz, werden als echte helden gezien. Nog in de jaren tachtig van de vorige eeuw was het niet eenvoudig om kritische opmerkingen bij de “politieone acties” na het uitroepen van de Indonesische onafhankelijkheid te maken. We waren toch helden?

Het is moeilijk onze schuld onder ogen te zien. Toen we Zuid-Afrika kritischer gingen bekijken en begrepen dat de apartheid slecht was, wisten we niet hoe we ons tot ons verleden moesten verhouden. Verlegenheid alom. Amsterdam vernoemde het centrale plein in de Afrikaanderwijk naar de verzetsstrijder Steve Biko. Eigenlijk had de hoofdstad liefst een aantal andere straten een andere naam gegeven. Vlucht uit het verleden in zekere zin. Schuld voelen en niet weten hoe ermee omgaan.

## Elk gesproken excuus maakt nog duidelijke hoe zeer het is misgelopen

Het excuus voor het slavernijverleden dat straks gaat komen, komt naar mijn gevoel uit hetzelfde gevoel van onbehagen voort. Nu weten wij dat het kopen en verder verhandelen van tot slaaf gemaakte mensen groot onrecht was. Maar eigenlijk weten wij dat al langer. Voor de slaven van toen was het waarschijnlijk genezend geweest als hun meesters hun de vrijheid hadden geschonken en om vergiffenis hadden gevraagd. Een “echte” voormalige slaaf had ook kunnen zeggen: “Ik vergeef je wat je mij en de mijnen hebt aangedaan”. Hij of zij had zo het geweten van de slavenhouder kunnen verlichten.

Deze weg is echter afgesloten. Na 150 jaar is het te laat. Ik vrees dat elk gesproken excuus vooral nóg duidelijker maakt hoe zeer het is misgelopen. Andere wegen zijn wel begaanbaar. Daarvan ben ik stellig overtuigd. Maar dan moeten we leren die wegen te begaan.

Allereerst is het noodzakelijk dat er een grondig onderzoek naar het verleden komt. En dan zal blijken dat alles veel minder zwart-wit was dan het lijkt. Er zijn nauwelijks blanken Afrika binnen getrokken om zwarten te vangen. Dezen werden meestal aan de kust aangeboden aan Europeanen, die geen enkele terughoudendheid hadden deze handel te drijven en door de grote vraag ook verder te stimuleren. En dan zal ook blijken hoeveel geld ermee verdiend werd.

Het is goed om te herinneren. In die herinnering ligt soms de genezing besloten, ook al leeft er geen enkel slachtoffer meer. Belangrijker dan kostenneutrale excuses te maken is het de moeilijke weg van nieuwe verhoudingen te gaan. Werkelijk anders leven en handelen. Dan bedoel ik geen voorkeursbeleid voor werknemers met een etnische achtergrond. Dat helpt maar gedeeltelijk en blijft ervan uitgaan dat de autochtoon de allochtoon “op een hoger plan gaat tillen”.

We moeten juist naar meer gelijkwaardigheid op wereldschaal streven. Door producten van buiten Europa toe te laten op onze markten en tot onze huizen. Door rechtvaardige prijzen te betalen voor grondstoffen in plaats van meteen het hele land op te kopen en mensen van hun bestaansgrond te beroven. Als we dat zouden doen, dan zouden we ons gevoel van schuld en het inzicht in onze fouten vruchtbaar maken voor de toekomst.

Ik stel me voor dat dat het resultaat van het Amsterdamse onderzoek zou zijn. Geen “sorry” maar een “zo willen we leven in deze wereld van nu”. Dan zou het mogelijk zijn om uit het verleden toch wat te leren, zodat we allen er iets aan hebben. ■





# Het favoriete kerklied revisited

Zingen alsof je leven ervan afhangt! Dat doen oud-katholieken als wij de vele reacties op onze oproep in *De Oud-Katholiek* van afgelopen juli mogen geloven. Wij besteedden daar al aandacht aan in het vorige nummer, maar daarna kwamen er nog zoveel reacties binnen, dat we voor verleniging gaan. Met Jan van der Steen als onverbiddelijke VAR.

## Jan van der Steen

Onze zomerse oproep heeft een grote stroom van inzendingen als gevolg gehad, die nu is ingedamd – vanwege het gevaar van een desastreuze overstroming. Eén van de inzenders hoopt op een top 10 van favorieten; anderen melden dat zij meerdere voorliefdes hebben. In ieder geval vormen de ingezonden favorieten tezamen een mooi klankenpalet.

Zingen tussen hemel en aarde  
Onze kerk wordt wel een zingende kerk genoemd. De inzenders bevestigen dit. Zanglerares Mieke zegt dat je, als je zingt, openstaat naar boven, als het ware verbonden bent met een persoonlijke ster. Met je voeten sta je gegrond op de aarde en ben je verbonden met een persoonlijke ster in die aarde. Lucht krijg je. Adem is inspiratie, de adem van de Geest. Je lichaam is je instrument waarmee je zingt. En nu de favorieten.

Slechts één favoriet!  
“Ik heb wel vijftig favorieten!” zegt Jan en kiest U aanbid ik, Heer, Gij wilt verborgen zijn. “De tekst raakt het hart, is typisch oud-katholiek, een beetje mystiek en heeft de eeuwen getrotseerd. Het lied is ook voor nieuwkomers redelijk makkelijk mee te zingen zonder moeilijke verhogingen en verlagingen. Het hele jaar door kan het tijdens een eucharistieviering worden gezongen.”

Ben noemt dit lied eveneens zijn favoriet: “Lied 743 is een lied dat op mijn begrafenis thuishoort. Een prachtige meditatieve melodie. Een rijke en volwassen uitdrukking van het besef dat geloven existentieel weten is”.  
“Ik hecht veel waarde aan gerechtigheid en kan slecht tegen onrecht!”, schrijft Wim. “Het lied Gerechtigheid is mijn favoriet, het was ons trouwlied.”

Ineke: “Mijn favoriete kerklied is: Wij van de aarde zoeken het paradijs. Niet alleen is de melodie prachtig en de tekst acceptabel, maar de zetting van Anders Ohrwall met descant brengt velen tot tranen”.

Vasten  
Esther: “Mijn favoriete kerklied is Het lied van het oprechte vasten. Tijdens de vasten - de veertigdagentijd – was ik in de kerk. Tijdens het zingen hoorde en las ik wat er stond. Het was een eyeopener, maar geen prettige. Ik kon eigenlijk alleen nog maar huilen. Ik had het gevoel alsof het over mij ging. Vooral het eerste couplet, maar zeker ook 3 en 4”.  
Tees beaamt de keus: “Leuk deze verkiezing. Het lied van het oprecht vasten kwam direct in mijn gedachte. Het voelt voor mij als een gezongen gewetensonderzoek. Zoals in de schuldbelijdenis wordt uitgesproken: ‘Het kwade dat ik gedaan heb (maar vooral) het goede dat ik heb nagelaten’. Jammer eigenlijk dat het alleen in de vastentijd gezongen wordt”.

Dragende grond onder mijn bestaan  
“Enkele jaren geleden moest ik een MRI ondergaan van een half uur. Berustend liet ik het gebeuren. Met veel gebonk werd er voor mijn gevoel een huis afgebroken. Toen kwam dit lied bij mij op: ‘Mij zal niets ontbreken, Hij maakt dat ik neerlig in groene weiden, moest ik ook gaan door donkre ravijnen, ik zou nog voor geen onheil vrezén.’ Deze woorden van psalm 23 kiest Neeltje - ruim 75 jaar koorlid – als haar favoriete kerklied.

Het favoriete kerklied van Antony is O kostbaar kruis, o wonder Gods. Hij komt uit de anglicaanse traditie en kiest dit lied vanwege de woorden van Isaac Watts en de vertaling van Willem Barnard. “Lees alle woorden na en waardeer de laatste twee regels: ‘Uw liefde is een groot geheim, zij vraagt geheel mijn hart en ziel.’  
“Voer in dit leven Gods gevecht, uit alle macht, uit alle recht is mijn lievelingsgezang geworden”, zegt Anneke, “doordat het gezongen werd nadat ik meerdere keren chemokuren had doorstaan. Vooral

de laatste regel: Wees niet bevreesd, geloof alleen, want Hij is altijd om u heen!’ geven mijn steun en kracht!”  
Wees mijn gids, o grote Heiland, in dit onherbergzaam land kiest Lia als haar favoriet vanwege de melodie. En ook: “Uit de tekst spreekt veel vertrouwen dat de Heiland mij op mijn levenspad beschermt. Hij is mijn gids”. Wilma: “Gij hebt uw liefde ons geleerd. Zowel tekst als melodie raken mij. Ook de herinnering aan Teus speelt uiteraard mee”.

De hemel  
Dauwt heemlen ... wordt door meerderen als tweede keus genoemd, maar staat voor Rob op nummer één. “Dit prachtige oude poëtische lied, dat gaat over emoties (toorn, droefheid, spijt, hoop) staat al tenminste vijftig, zo niet zestig jaar aan mijn top. Daar ga ik voor zitten, een mijlpaal in het kerkelijk jaar. Het kan niet lang genoeg duren, terwijl ik weet dat het zo weer voorbij is.”  
Coen kiest Wij groeten U, o dag der dagen. “Het gezang stroomt van de aarde in de eerste regel naar de hemel in de laatste zin. Via beelden van verwon-

## 'Ik heb wel 50 favorieten!'

dering komen we terecht bij de actie die van ons wordt verwacht en die ons een groet van de hemel kan brengen. Prachtig.”

Het feest van de Geest  
“Voor mij is het Pinkstergezang Geest der waarheid, moge uw licht het allermooiste gezang, helemaal als het vierstemmig gezongen wordt! Altijd weer ontmoert het mij diep: niet in de laatste plaats omdat het lievelingsgezang van mijn moeder was (. Aldus Loes.  
Nine noemt de vraag naar het favoriete kerklied een prachtig idee. “Er zijn zoveel mooie liederen. Ik ben zelf vier jaar koorlid geweest in de parochie. Bij het zingen van een aantal liederen springen de tranen in

mijn ogen van ontroering, vervoering, diepe emotie. Bovenaan mijn lijstje staat Veni sancte Spiritus op het pinksterfeest. ‘Kom, o Geest des Heren, kom uit het hemels heiligdom, waar Gij staat voor Gods gezicht.’”

De dood voorbij?  
Kerkliederen dragen bij om ruimte aan troost te geven. Dat zagen we hierboven bij Neeltje. Jaap, Joop, Jopie en Hans ervaren dat ook. Jaap: “Toen ik enkele jaren geleden het onvatbare bericht ontving dat meer dan één goede Duitse vriend het leven niet meer aankon en een onomkeerbaar besluit had genomen, heb ik in onze kerk voorbeden gevraagd en een kaars ontstoken. Het slotlied was Overwin mijn angst en vrezén. Het sloeg in als een bom, sinds die dag is het mijn favoriete kerklied.”  
Net als Coen schrijft Joop over Wij groeten U, o dag der dagen: “Een lied vol van vreugde na de Stille Week. In het recente verleden heb ik dit lied twee keer mogen meezingen als slot van de uitvaartdienst van twee geliefde vrienden. Door het verdriet van het verlies klinkt dan toch de vreugde van het hiernamaals. Dat is voor mij ook de kern van het geloof.”

Ten slotte schrijft Jopie: “Aan U behoort o Heer der Heren. Het open graf uit vers 2? Ja. Ik weet het niet. Op ons oud-katholieke dodenparkje liggen twee dichte graven naast elkaar. Met een poging tot een tuin er bovenop. Het graf van mijn man (†2013), het andere van onze zoon van 55 jaar (†2015 ). Na die twee graven weet ik soms van alles niets. Maar het lied is een beetje psalm 8 en een beetje Credo. Voldoende om het nu zonder tranen te zingen.”  
Door de tekst en de melodie van het lied Heer, herinner U de namen is Hans het meest geraakt. “Dit Allerzielenlied noopt tot het meer dan gebruikelijk hanteren van de zakdoek. Het vergeven van Maria (Magdalena) in het derde couplet heb ik overigens nooit zo goed begrepen, omdat Maria Magdalena heel dichtbij Jezus stond en mijns inziens niets of nauwelijks iets verkeerd heeft gedaan!” ■



# Helpen op 11.000km afstand

In de rubriek 'Goed bezig' richten we de schijnwerper op een parochie waar hard aan de weg getimmerd wordt met nieuwe initiatieven. Zoals in de parochie van H. Maria Magdalena in Eindhoven, waar dit jaar het gezicht van een Filipijnse priesterstudent centraal staat in een diaconaal project.

**Michael van den Bergh**

**Diaconie persoonlijk maken en nieuwe verbindingen aangaan.**

Offerblokken, vastenoffers of maandelijkse collectes. Er wordt jaarlijks een hoop geld ingezameld voor diaconale werken. Het lijkt soms een gewoonte te worden om je geld te geven zonder dat je weet wat er met je gift gebeurt. In Eindhoven is dat anders. Daar heeft diaconie het gezicht gekregen van een twintigjarige Filipijnse priesterstudent. Reynollex studeert aan het *Aglipay Central Theological Seminary*, ruim 11.000 kilometer verder, aan de andere kant van de wereld.

Het begon in maart toen priester Leonie van Straaten een bezoek bracht aan het seminarie van onze zusterkerk in de Filipijnen. Bij de voorbereiding werd het Leonie steeds meer duidelijk dat de plek die ze zou bezoeken een bloeiende plek is met ruim 65 seminaristen én dat er dringende behoefte was aan financiële ondersteuning van studenten. Met dit idee in haar achterhoofd en de support van het Eindhovense kerkbestuur en collega-pastoor Wim van den Berg stapte zij tijdens haar verblijf op father Terry Revolido af: "Rector, zullen wij één van jouw studenten ondersteunen?" Father Terry nam het aanbod dankbaar aan, maar zei daarbij: "De student moet het nodig hebben én het verdienen". Met zoveel studenten is het belangrijk om goed te kijken wie de ondersteuning echt nodig heeft en tegelijkertijd laat zien dat hij gemotiveerd is voor zijn studie.



Zo kreeg diaconie in Eindhoven een gezicht en ging de parochie een verbinding aan. De 'full communion' die de Oud-Katholieke Kerken met de *Iglesia Filipina Inpediente* heeft, wordt hiermee concreet en persoonlijk op parochieel niveau. Dat gebeurt door op hoogtenpunten van het parochieel leven stil te staan bij de ondersteuning van de priesterstudent. Daardoor blijft de parochie gemotiveerd. Bij het 25-jarig priesterjubileum van pastoor Wim van den Berg werden geen cadeaus gegeven, maar giften voor de priesterstudent. Dit leverde ruim € 850 op. Tijdens het 75-jarig jubileum van de aanwezigheid van de Eindhovense geloofsgemeenschap hoopt de kerk bij verschillen-

de gelegenheden weer een mooi bedrag bij elkaar te krijgen ter ondersteuning van de student.

Een commitment voor een langere tijd vraagt om de administratieve kant transparant te organiseren. Daarom werkt de parochie samen met Missie St. Paulus. De rector heeft een formele projectaanvraag ingediend bij de Missie en zij draagt zorg voor het geldverkeer naar het buitenland.

Met dit project laat Eindhoven zien dat het mogelijk is om diaconie persoonlijk te maken en nieuwe verbindingen aan te gaan. Daarom een welverdiend 'Goed bezig!' ■



## Sint Paulus Missie en Diaconaat buitenland

Sint Paulus Missie en Diaconaat buitenland volgt in het voetspoor van de apostel Paulus en verbindt in de 21ste eeuw mensen met elkaar, geïnspireerd door het goede nieuws van Jezus Christus. De Missie is een bisschoppelijke commissie en ondersteunt over de hele wereld "Sint Paulusprojecten" met een diaconaal en/of missionair karakter.

**Meer info op [stpaulus.okkn.nl](http://stpaulus.okkn.nl).**



# Het kazuifel van Sasbout Vosmeer

Waarom heb ik dat nooit gezien? Hoe kom je daar nu toch bij? De oud-katholieke pastoors geloofden het eerst bijna niet, maar erfgoedsspecialist Richard de Beer wist het zeker: dit is het kazuifel van Sasbout Vosmeer.

## Eric van den Berg

Richard de Beer, consultant-conservator bij het Catharijneconvent, lacht erom als ik hem aan de telefoon heb. "Sommige pastoors hadden het er even moeilijk mee." Het is een logische menselijke reactie bij een zeer bijzondere textielvondst.

Want als je het hebt over kerkelijk erfgoed, gaat het vaak over schilderijen en kostbaar zilverwerk. Een ondergeschoven kindje is het textiel. Ten onrechte, zegt De Beer, die zijn gelijk krijgt als hij in het seminarie in Amersfoort een kazuifel onderzoekt naar aanleiding van een tentoonstelling over gewaden in het Utrechtse Catharijneconvent. "Een kazuifel, dat eigendom blijkt te zijn geweest van de eerste apostolisch vicaris van de Hollandse Zending, Sasbout Vosmeer."

"Nooit eerder zag iemand dat het wapenschild van Sasbout Vosmeer er deels nog op stond." Richard de Beer heeft er schik in. "Dat was wel eventjes heel erg leuk, ja." De Beer wilde de afkomst van het kazuifel weten, toen hij de kruisigingsvoorstelling op de achterzijde bekeek. Wat zit er toch eigenlijk in dat gras daar onderin, vroeg hij zich af. "Dat bleek een groenkleurige bisschopshoed te zijn. De kleur groen betekent dat je in de richting van de apostolische vicarissen moet zoeken." Nadat



## Sasbout Vosmeer

is op 13 maart 1548 geboren in Delft. Hij ging in Leuven studeren en werd in 1572 door de toenmalige aartsbisschop van Utrecht tot priester gewijd. De Republiek werd in die tijd officieel missiegebied. Op 22 september 1602 benoemde paus Clemens VIII Vosmeer tot apostolisch vicaris. Dat bleef hij tot 1614. Oud-katholieken rekenen Vosmeer tot de aartsbisschoppelijke lijn.



De Beer gravures bekeken had van Rovenius en Vosmeer, kreeg hij meer en meer de bevestiging dat het hier om een 'echte Vosmeer' zou moeten gaan. "We zagen het bovenstukje van een wapenfiguur. De wapenfiguur zat verscholen achter een goudgalon (sierband, red.). Ik dacht: misschien moet ik dat goudgalon een beetje optillen. Toen heb ik het kazuifel weer tevoorschijn gehaald en naderhand bleek dat boven het goudgalonnetje een hoorntje van een eenhoorn uitstak. En dat heeft alleen Sasbout." Dat was de bevestiging die De Beer nodig had. "Het ouderlijk huis van Vosmeer heette 'De Eenhoorn'. Het gewaad kón alleen van Sasbout zijn."

Oud-katholiek fake-news Tegenover bijzondere vondsten staan broodjeaapverhalen. Ook in oud-katholieke kerken komt fake news voor. Dat is soms ontvankelijk voor betrokkenen. "Ja, dat komt uit de oude gotische Sint-Janskerk in Gouda, wordt er dan gezegd", aldus De Beer. "In Delft is het verhaal dat de mooie oude gewaden van de parochie uit de Oude Kerk komen. Maar als je dat verder onderzoekt, blijkt het genuanceerder te zijn en de

herkomst elders te liggen." De Beer bestudeert daarom ook andere bronnen, zoals afgebeelde heiligen of historische berichten. "Veel oude gewaden blijken voor een behoorlijk deel uit oude zusterkloosters te komen. Die zusterkloosters moesten met de komst van de Reformatie 'uitsterven'. Ze mochten blijven, maar geen nieuwe leden meer aannemen. Dat duurde dan zo'n veertig jaar. "Dus pas rond 1640, met de aankomende dood van de laatste zusters, wordt nagedacht over de vraag wat er met de gewaden en andere spullen moest gebeuren. Die ging dan vaak naar de dichtstbijzijnde parochie met een seculiere pastoor, die vaak de biechtvader van de zusters was." Volgens De Beer is dat de redding geweest van heel veel middeleeuws materiaal. Ook in oud-katholieke kerken komt steeds meer materiaal tevoorschijn, dat de Reformatie heeft overleefd, dankzij die zusterkloosters, in Delft, in Gouda en ook in Amersfoort. "De huidige Sint-Jorisparochie is gesticht in het zusterklooster. Het van de zusters afkomstige altaarstuk van Jan van Scorel hangt nog steeds in het priesterkoor tegen de zijwand." ■

Op 26 oktober 2019 vindt in het Catharijneconvent in Utrecht de erfgoeddag voor pastores en besturen plaats. Op deze middag praat consultant conservator Richard de Beer iedereen bij over nut en noodzaak van het inventariseren van oud-katholiek erfgoed en het werk dat de afgelopen jaren is verricht met de nieuwe inzichten die daardoor zijn ontstaan. Zoals het kazuifel van Vosmeer of hilarische broodje-aapverhalen. Een goed beheer begint met het beschrijven met wat je hebt en wat het belang ervan is. "We zijn al jaren bezig met het vernieuwen van de inventarislijsten die er bestaan. Daarvoor hebben we een digitaal systeem ontwikkeld. Ik ben nu enkele jaren bezig om alle gegevens te vernieuwen voor dat digitale systeem", zegt De Beer. Beheerders ter plaatse krijgen op de erfgoedmiddag extra uitleg over de wijze waarop gemakkelijk met het systeem is te werken. Tevens vertelt De Beer wat de dienstverlening is van het Catharijneconvent op het gebied van vraag en aanbod van (oud-katholiek) erfgoed.





## Engelen op Nieuw Sion

Na succesvolle exposities te hebben gehad in vele kerken in ons land, (onder andere in 2015 in de oud-katholieke kerk in Den Haag) exposeert Ela Venbroek nu haar engelenbeelden in de gang naast de kloosterkerk van Nieuw Sion, voorheen Abdij Sion, in Diepenveen. Ela Venbroek-Franczyk kwam 35 jaar geleden naar Nederland en bouwde hier een bestaan op als kunstenaar, restauratrice en beeldhouwster. Ze werkt voor diverse musea en gemeentelijke instanties. Vooral in haar woonplaats Deventer heeft ze veel werk uitgevoerd waaronder snijramen die de bovenlichten van deuren in de binnenstad sieren. Inspiratie voor haar grote en kleine engelen deed ze op tijdens een zoektocht naar de kern van de eenvoud die haar jeugd en opleiding in Polen karakteriseerde. Elke engel die zij maakt of liever laat maken door haar ogen heeft een individueel karakter, een eigen naam en vooral een eigen verhaal. Zij laat het ruwe hout voor zichzelf spreken en weet met een enkele toevoeging en een voorzichtige bewerking het beeldhouwwerk tot leven te wekken.

## De ladder van de kloosterlingen

Meditatie in welke vorm dan ook is een verschijnsel van alle tijden en religies. Sinds ongeveer de jaren zestig van de vorige eeuw zijn oosterse vormen van meditatie, zoals yoga, zenmeditatie en mindfulness. Ook veel christenen hebben toen de meditatie (her)ontdekt, dankzij met name de benedictijnse monnik John Main die een grote rol heeft gespeeld in het propageren ervan. De twaalfde-eeuwse monnik en prior Guigo II († 1188) schetst in zijn beroemde geschrift 'De ladder van de kloosterlingen' een weg naar vereniging met God. In de bijbelse Jakobs ladder, die hemel en aarde verbindt, ziet Guigo vier treden: lezing, meditatie, gebed, contemplatie. Samen noemt hij dit lectio divina, biddend bijbellezen. Jos de Heer biedt een nieuwe vertaling van dit wonderschone en destijds immens populaire geschrift, geeft uitleg en bespreekt de monastieke spiritualiteit. Een basisgids over de lectio divina die uitnodigt tot aandachtig lezen én leven.

*Jos de Heer & Guigo II de Kartuizer. De ladder van de kloosterlingen: spiritualiteit van de lectio divina. Uitgeverij Skandalon, 2019. Te bestellen via [www.skandalon.nl](http://www.skandalon.nl).*



## Nieuwe uitgave oud-katholiek erfgoed

Enige tijd geleden verscheen het derde boek van Lia Schade van Westrum over het oud-katholieke erfgoed. De invalshoek is deze keer anders dan in de beide vorige boeken. Deze keer gaat het om de wijze, waarop de oude kerkgebouwen, de vaak bijzondere liturgische voorwerpen uit het verleden en heden, alsmede het verdere historische bezit aan kerkmeubilair dienstbaar zijn aan de eigentijdse geloofsbeleving. De tekst van de beide vorige boeken is daartoe aangepast en tot één boek gecombineerd, met voor een deel ook nieuwe informatie en foto's. In dit boek wordt aandacht besteed aan de oudere kerken: de zeventiende- en achttiende-eeuwse schuilkerken met historisch erfgoed en de modernere kerken uit de negentiende eeuw met eigentijdse stijlelementen, maar ook aan de nieuwe oud-katholieke kerkcentra, die in de twintigste en eenentwintigste eeuw geopend zijn, vaak in afgestoten kerkgebouwen. Volgens de oud-katholieke opvatting dat geloof en cultuur met elkaar verstrengeld zijn, zijn ook deze kerken kunstzinnig ingericht.

*Van schuilkerk tot modern geloofscentrum: oud-katholieke kerken in Nederland. Lia van Schade van Westrum. Uitgeverij Verloren, 2019. ISBN 9 789087 047788. Prijs: € 25.*

## Officiële berichten

### september 2019

De Aartsbisdom van Utrecht heeft:

- met ingang van 1 maart 2019 de heer H.P.J. Kersten eervol ontslag verleend als kerkmeester van de parochie van de H. Willibrordus te Arnhem. Met ingang van 9 maart zijn de heer A. Smulders en mevrouw M.E.I.M. van der Veen-Aerts herbenoemd als kerkmeester, voor een periode van vier jaren.
- Met ingang van 1 augustus 2019 de heer E.G. van Cann benoemd als kerkmeester van de parochie van de H.H. Maria en Ursula te Delft, voor een periode van vier jaren. Met ingang van 1 september 2019 de heer F. Hallebeek herbenoemd als kerkmeester van de parochie van de H. Maria Magdalena te Eindhoven, voor een periode van vier jaren.
- met ingang van 1 september 2019 mevrouw B.R.M. de Jong en de heer G.J. de Rijk eervol ontslag verleend kerkmeester van de parochie van de H.H. Fredericus en Odulfus te Leiden. Per diezelfde datum zijn mevrouw P. de Bruin en de heer S.J. Eman benoemd als kerkmeester, voor een periode van vier jaren.
- Met ingang van 1 juli 2019 mevrouw A. Ligteringen en mevrouw J. Kooij eervol ontslag verleend als lector van het Aartsbisdom. Per diezelfde datum is de heer M.J.J.A. van den Bergh herbenoemd tot lector van het Aartsbisdom Utrecht, tot 31 december 2020. Met ingang van 1 augustus 2019 is de heer D.C.H. Ross herbenoemd als lector van het Aartsbisdom, voor een periode van vier jaren. Mevrouw F.M. Verschuur-Hartman is herbenoemd als lector van het Aartsbisdom, eveneens voor een periode van vier jaren. Mevrouw D.A.F. Brons-Lettinga is eervol ontslag verleend als lector van het Aartsbisdom, met ingang van 1 oktober 2019.

De Bisschop van Haarlem heeft:

- met ingang van 1 juli 2019 mevrouw N.A. Boersma-Wijker eervol ontslag verleend als kerkmeester van de parochie van de H. Nicolaas te Den Helder. Per diezelfde datum zijn mevrouw A.A. Helder-Schol en de heer R.H.J. Propstra herbenoemd (met dispensatie) als kerkmeester, voor een periode van vier jaren.
- Met ingang van 1 september 2019 de heer N.J. de Rijk herbenoemd als kerkmeester van de parochie van de H.H. Adelbertus en Engelmundus te IJmuiden, voor een periode van vier jaren.
- Met ingang van 1 september pastoor D.J. Schoon eervol ontslag verleend als pastoor van de parochie van de H.H. Petrus en Paulus en de H.H. Johannes en Willibrordus te Amsterdam. Per diezelfde datum is de zeereerwaarde vrouw M. Liebler aangesteld als pastoor van deze parochie.
- Met ingang van 1 september 2019 de zeereerwaarde heer

M. Ploeger eervol ontslag verleend als assistend pastoor van de parochie van de H. Agnes te Egmond aan Zee.  
 • met ingang van 1 juli 2019 mevrouw M.C.J. van der Waag benoemd als kerkmeester van de parochie van de H.H. Petrus en Paulus en H.H. Johannes en Willibrordus te Amsterdam, voor een periode van vier jaren.

### Rectificatie

De Aartsbisdom van Utrecht heeft eerder dit jaar de hoogerwaardede heer drs. W.B. van der Velde benoemd en aangesteld tot rector van de Statie Friesland. Deze Statie is toegewijd aan de H. Theresia van Avila en niet aan de H. Junia zoals in eerdere berichtgeving per abuis is vermeld.

Namens het Collegiaal Bestuur,  
 M. Konings-Roobol, secretaris

## Geef om 'De Oud-Katholiek'

Tien jaar geleden viel voor het eerst het vernieuwde blad 'De Oud-Katholiek' op de deurmat van ieder oud-katholiek adres. De nummers kregen elk een thema dat aansluit bij de actualiteit van geloof en samenleving. Inmiddels doet een ruime kring lezers binnen en buiten onze kerk, uit dit blad inspiratie op voor verdere persoonlijke verdieping en ontwikkeling.

Destijds werd het oude abonnementensysteem op voorstel van de synode ingeruild voor een regeling op basis van giften, waarvan wij hoopten dat ze kostendekkend zouden zijn. Die opzet bleek niet te werken: uw bijdragen dekken ongeveer 50% van de totale kosten. Om het blad te kunnen blijven uitgeven, hopen wij dat de vrijwillige bijdragen nog verder omhoog kunnen gaan.

Wanneer iedere ontvanger van het blad een bedrag van € 25 per jaar overmaakt, zijn alle kosten gedekt. Wij hopen dat u ook dit jaar uw waardering wilt laten blijken door een bijdrage over te maken!

U kunt uw gift overmaken op rekening NL06 ABNA 0214 1901 29 ten name van Oud-Katholieke Kerk van Nederland te Amersfoort o.v.v. gift De Oud-Katholiek.

Dank u wel!

Het Collegiaal Bestuur

## Colofon

De Oud-Katholiek is een periodieke uitgave van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland, verschijnt zes keer per jaar en wordt verspreid op alle oud-katholieke adressen in Nederland.

### Redactie

Eric van den Berg (eindredacteur), Michael van den Bergh, Marco Derks, Robert Frede, Adrie Paasen, Marieke Ridder, Jan van der Steen.

### Contact

Redactie De Oud-Katholiek  
 Koningin Wilhelminalaan 5  
 3818 HN Amersfoort  
[redactie@okkn.nl](mailto:redactie@okkn.nl)

### Vormgeving

Oblong grafisch ontwerp, Jet Frenken  
[www.jetfrenken.nl](http://www.jetfrenken.nl)

### Productie

Nilsson Goes, ISSN 01673963

### Redactiesluiting

De volgende editie verschijnt vlak voor Kerstmis. De deadline voor kopij is vrijdag 8 november 2019.

### Abonnement

Voor €25 per jaar kunt u abonnee worden van De Oud-Katholiek. Mail uw adresgegevens naar [info@okkn.nl](mailto:info@okkn.nl) of naar ons contactadres t.a.v. 'Abonnementenadministratie De Oud-Katholiek'.


Blad niet ontvangen? Stuur dan ook een mailtje naar [info@okkn.nl](mailto:info@okkn.nl).

Giften zijn welkom op NL06 ABNA 0214 1901 29 t.n.v. Oud-Katholieke Kerk van Nederland te Amersfoort.

### Verantwoording foto's (voor zover bekend)

- omslag: Unsplash.com, Lucas Silva Pinheiro Santos
- pag. 2: Unsplash.com, Omer Salom
- pag. 3: Frans Bossink
- pag. 4: Hanneke van Aalderen-Wichers: Rianne Vermaat, Mijke de Boer: Studio Kasternans, Jules Dresmé: (c) KRO 2016 screenshot 'Geloofsgesprek'
- pag. 5: Shutterstock.com
- pag. 6: Unsplash.com, Annie Spratt
- pag. 9: Unsplash.com, Zane Lee
- pag. 10: Unsplash.com, Liam Arming
- pag. 13: Unsplash.com, James Kemp
- pag. 14: <https://commons.wikimedia.org> door Arthena - Eigen werk, CC BY-SA 4.0 Nationaal Monument Slavernijverleden, Oosterpark, Amsterdam, Holland. Made by Erwin de Vries in 2002
- pag. 16: Ellis van der Beek
- pag. 18: Leonie van Straaten
- pag. 20/21 Museum Catharijneconvent, Utrecht
- pag. 22: Engelen Ela Venbroek, [www.atelierela.nl/projects/engelen-beelden](http://www.atelierela.nl/projects/engelen-beelden)
- Achterzijde: Unsplash.com, Bruce Hong.





“Het valt ons moeilijker  
vergiffenis te vragen  
dan te schenken.”

C.J. Wijnaendts Franken

